

Ne vâ Saz Semâîsi

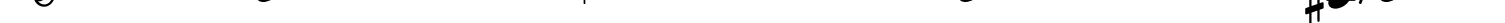
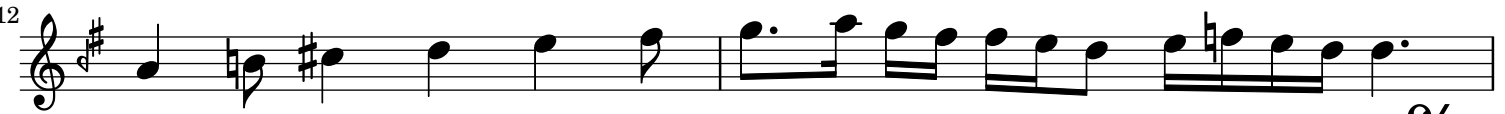
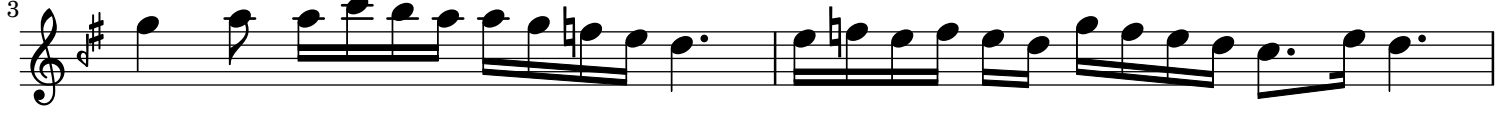
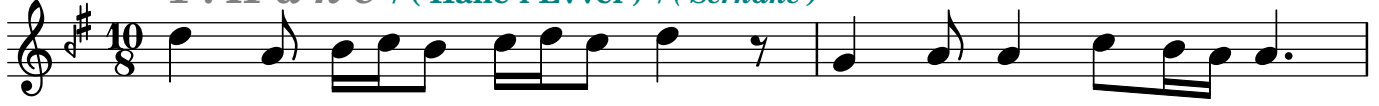
NEY

Ziyâ Paşa

Usûlü : Aksak Semâî

[1829-1880]

1. Hâne / (Hâne-i Evvel) / (Serhâne)

Tanzimat devri devlet ve fikir adamı, gazeteci ve şair

Ziyâ Paşa

Abdülhamid Ziyâeddin

İstanbul Kandilli'de dünyaya geldi, asıl adı Abdülhamid Ziyâeddin'dir. Galata Gümrüğü kâtiplerinden olan babası Ferîdüddin Efendi, aslen Erzurum'un İspir kazasına bağlı Kerab köyündendir; annesi İtir Hanım'dır. Ziyâ, ilk eğitiminin ardından döneme göre modern öğrenim veren Süleymaniye civarındaki Mekteb-i Ulûm-i Edebiyye'de, daha sonra Beyazıt Rüşdiyesi'nde okudu; bir yandan da Arapça ve Farsça öğreniyordu. Yaştlarına göre bilgisi ve el yazısının güzelliğiyle dikkati çekti. Henüz on altı-on yedi yaşlarında iken Dâire-i Sadâret-i Uzmâ Mektûbî Kalemî'ne kâtip olarak girdi. Fâtin Efendi, Leskofçalı Galib, Osman Şems Efendi, Osman Neures ve Kâzım Paşa gibi şahsiyetlerle tanıştı, onlarla yakın dostluklar kurdu. Mekteb-i Ulûm-i Edebiyye'de başladığı şiir yazmayı burada biraz daha geliştirdi. 1856'da Sadrazam Mustafa Reşid Paşa vasıtasıyla Mâbeyn-i Hümâyün beşinci kâtibi olarak girdiği sarayda, bir yandan Fransızca öğrenmek suretiyle Batı kültür ve edebiyatını daha yakından tanımaya çalışırken bir yandan da siyasette yükselme hürsuna kapıldı. Mâbeyn-i Hümâyün feriki İbrâhim Edhem Paşa'nın Fransızca'dan çevirmeye başladığı Endülüs Tarihi'nin çevirisini onun teşvikiyle tamamladı, arkasından Engizisyon Tarihi'ni tercüme etti Nisan 1862'de, paşa unvanı verilir K Kıbrıs mutasarrıflığına tayin edilme suretiyle İstanbul'dan uzaklaştırılan Ziyâ Paşa Kıbrıs'ta geniş çapta bir imar faaliyetine girişti. Ancak iklimiyle bir türlü uyum sağlamadığı Magosa'da sıtma yakalandı, bir çocuğu felç oldu. Ekim 1865'te Meclis-i Valâ âzalığı ile tekrar İstanbul'a döndükten sonra Muhbir gazetesinde yayımlanan yazılarında Bâbü'lî'nin iç ve dış politikalarını açıkça eleştirmeye başladı. Âli Paşa tarafından siyasi bir tedbirle Erzurum vali muavinliğine tayin edilerek İstanbul'dan uzaklaştırılan Nâmik Kemal ve Muhbir'deki yazıları dolayısıyla Kastamonu'ya sürülen Ali Suâvi ile birlikte Ziyâ Paşa'nın da o zamana kadar henüz bilinmeyen Yeni Osmanlılar Cemiyeti'yle ilişkisi büyük bir ihtimalle aynı günlerde ortaya çıktı. Yeni görev mahalli Kıbrıs'tan Rodos'a çevrilince istifa eden Ziyâ Paşa, Nâmik Kemal'e birlikte, o sırada Paris'te yaşayan Yeni Osmanlılar Cemiyeti'nin hâmisî Mustafa Fâzıl Paşa'nın daveti ve Courrier d'orient gazetesinin sahibi Giampietri ile Fransız büyükelçisi Bouret'in yardımıyla gizlice Paris'e kaçtı (17 Mayıs 1867). Ali Suâvi de Mesina'da onlara katıldı. Mayıs 1876'da ordunun desteğiyle Midhat Paşa ve ekibi tarafından Sultan Abdülâziz'in tahttan indirilip yerine V. Murad'ın tahta çıkarılmasından sonra Mâbeyn-i Hümâyün başkâtipliğiyle Maarif Müsteşarlığı'na tayin edildi. Fakat bu görevinin daha ilk günlerinde, başta Nâmik Kemal olmak üzere siyasi sürgünlerin affı hususundaki padişah iradesini Sadrazam Rüşdü Paşa'ya bildirmekte aceleci davranıldığı gerekçesiyle azledildi. V. Murad'ın üç aylık saltanatının ardından II. Abdülhamid'in tahta çıkması üzerine yeni padişah tarafından Nâmik Kemal'e birlikte bir süre Kânûn-ı Esâsî Encümeni'nde görevlendirildi. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı (Doksanüç Harbi) sırasında askerî kışık ihtiyacını karşılamak için kurulan Hediye-i Askeriyye Cemiyeti'ne başkanlık yaptı. Meşrutiyeti ilân edeceği vaadiyle tahta getirilen II. Abdülhamid'in, Doksanüç Harbi'ni bahane ederek Şubat 1878'de Meclis-i Meb'ûsan'ı süresiz kapatmasından kısa bir süre önce İstanbul mebusluğuna aday olacağı söylentileri üzerine vezir besesi ve paşa unvanıyla Suriye valiliğine tayin edildi (1877). Kıbrıs'ta iken başlayan ve Amasya'da nükseden hastalığı burada yeniden ortaya çıktı. 17 Mayıs 1880 tarihinde henüz elli bir yaşında iken vefat etti. Cenazesi kalabalık bir cemaat tarafından Adana Ulucamii hazinesine defnedildi.

Eserleri. 1. Eşâr-i Ziyâ (İstanbul 1881). Ziyâ Paşa'nın şiirleri ölümünden sonra Hamdi Bey (Paşa) tarafından bir divan haline getirilerek yayımlanmıştır. Münâcât, na't, kaside, mersiye, gazel, kuta, şarkı, türkî, terciübend, terkibibend, müseddes, tahmis, tesdis ve tarih manzumelerinden meydana gelen eserde bütünüyle klasik şiirin havası hakimdir. Bu küçük hacimli kitabın eksik ve hatalı basılan kısımları daha sonra Süleyman Nazif tarafından düzeltilmiş, bazı notlar ve açıklamalarla birlikte Külliyyât-ı Ziyâ Paşa adıyla yeniden neşredilmiştir (İstanbul 1924). "Tercî-i Bend" ile "Terkiib-i Bend" müstakil halde önce 1872'de, daha sonra Arap ve Latin harfleriyle pek çok defa basılmış, bir incelemeyle birlikte Hüseyin Yorulmaz tarafından da neşredilmiştir (İstanbul 1992).

2. Zafernâme. İzmit mutasarrıfı Fâzıl Paşa'nın ağzından Âli Paşa için yazılan altmış altı beyitlik methiye tarzında bir kasideden, Karantina kâtibi Hayri Efendi adında birinin ağzından yapılan tahmisten ve cahilliğiyle meşhur Zaptiye Nâziri Hüsnü Paşa'nın ağzından yapılan tahminin herhinden meydana gelmektedir. 1866'daki Girit isyanı ve Sadrazam Âli Paşa'nın, işi Girit'e muhtariyet vererek bir oldubitti ile halledip muzaffer bir eda ile İstanbul'a geri dönüşünün anlatıldığı eser tehzil sanatının bütün özelliklerini ortaya koyan bir örnektir. Ziyâ Paşa 1867'de Paris'te yazmaya başladığı eseri 1870'te Cenevre'de tamamlamıştır. Yazıldığı sıralarda baskı yeri ve tarihi belirtilmeden taş baskısı yayımlanan Zafernâme'yi Fikret Şahoglu yeni harflerle neşretmiştir (İstanbul 1975).

3. Rüyâ (İstanbul 1910). Divan edebiyatının hâbnâmeleri tarzında kaleme alınan eser, önce 1869'da Hürriyet gazetesinin 68 ve 69. sayılarında çıkmıştır. Doğrudan Âli Paşa'yı hedef alan eserde bir yandan memleketin içinde bulunduğu sıkıntılı durum anlatılırken diğer yandan bütün bunların sebebi olarak Âli Paşa'nın kötü yönetimi gösterilmiş ve görevinden azli istenmiştir. 1932'de yeni harflerle basılan bu eser de Türk edebiyatında siyasi tenkidin ve yeni nesrin başarılı ilk örneklerinden biri kabul edilmektedir.

4. Arz-ı Hâl (İstanbul 1910). Ziyâ Paşa, Londra ziyareti sırasında Sultan Abdülâziz'e takdim ettiği bu eserinde daha önce saraydaki görevinden niçin uzaklaştırıldığını, kendisinin arzu etmediği yerlere tayin edilmesinin sebeplerini ve Avrupa'ya neden kaçtığını anlatmaktadır.

5. Harâbât (İstanbul 1874-1875). Üç büyük ciltten meydana gelen bir şiir antolojisidir.

6. Verâset-i Saltanat-ı Seniyye Hakkında Mektup (Londra 1868). Verâset usulünün Mısırlı Prens Mustafa Fâzıl Paşa ve çocukları aleyhinde değiştirilmesi münasebetiyle onun haklarını savunmak için kaleme alınmıştır. Eserde zaman zaman kârdeşi Şehzâde Abdülâziz'i tahttan uzak tutmak isteyen Sultan Abdülmecid'in, oğlu V. Murad'ı veliaht olarak tayininden söz edilmektedir.

7. Endülüs Tarihi (I-II, 1276-1280; I-IV, İstanbul 1304-1305). İbrâhim Edhem Paşa'nın Viardot'dan tercüme ettiği, ancak tamamlayamadığı eseri, Ziyâ Paşa Mâbeyn-i Hümâyün'a girdikten sonra edebi bir dille yeni baştan tercüme etmiştir. Eser Yasemin Ödük, Kâzım Masumi ve Fatma Şahin tarafından yeni harflerle neşredilmiştir (İstanbul 2004).

8. Riyânın Encâmı (İstanbul 1881). Ziyâ Paşa'nın daha Avrupa'da iken Molîère'den çevirmeye başladığı, ancak hayatının son yıllarında Adana valisi iken burada kurduğu tiyatrodan temsil edilmek üzere tamamladığı beş perdelik manzum bir komedidir. Türk edebiyatında manzum tiyatronun ilk örneği kabul edilen eser daha sonra Tartuffe yahut Riyânın Encâmı adıyla yayımlanmıştır (İstanbul 1887).

9. Engizisyon Tarihi (İstanbul 1882). Ziyâ Paşa'nın gençlik yıllarında biraz da yabancı dilini geliştirmek üzere Théophile Lavallée ile Chéruel'den çevirdiği bu eserde daha çok Ortaçağ İspanyası'ndaki engizisyon işkenceleri ve özellikle Müsevîler'e yapılan ziyetler anlatılmaktadır.

Ziyâ Paşa'nın bunların dışında, yayımlanmayan veya müsveddeleri kaybolduğu tahmin edilen birkaç eserinden daha söz edilmektedir. Bunlar, Avrupa'da bulunduğu sırada Jean-Jacques Rousseau'dan çevirdiği Emile ("Defter-i Amâl") adlı hâtrât türündeki önsöz, "Ziyâ Paşa'nın Âvan-ı Tufuliyyetine Dâir Bir Makalesi" adıyla ölümünden sonra Ebüzziyâ Mehmed Tevfik tarafından yayımlanmıştır; Mecmûa-i Ebüzziyâ, nr. 13-15, 2 Şubat - 20 Mart 1881), Les Confessions (İtirâflar) ile Fénelon'dan çevirdiği Télémaque'tır (on iki defter halindeki Emile tercümesi yakın zamanda Ankara'da bir sahafta bulunmuş, ancak henüz tamamı yayımlanmamıştır).

Aksak Semai Usûlü

*) On zamanlı altı vurgulu Türk musikisinde çok kullanılmış usûllerimizdendir.

*) Aksak usulünden bir fazla zamanı (KE) vurgusuna ilave edilerek (KÂ) vurgusuna dönüştürülmesinden ibarettir. Dini musikimizde Mevlevî ayinerindeki saz bölümlerinden (çok kısa) başka yerde kullanıldığı görülmemiştir. Bütün saz semaileri (dördüncü haneler hariç) bu usülle bestelenmiştir. Klasik faslımızın bestelerden sonra okunan sözlü eser olan Ağır Semailer'in çoğu bu usülle bestelenmiştir

*) 10 / 16 rakkamı ile gösterilen mertebesine CURCUNA usûlü denir. Curcuna usûlü ismini alan DÜM(5) - TE (2) - KA (3) kalıbında kullanılmıştır.

*) İkinci mertebesine AKSAK SEMAİ, üçüncü mertebesine AĞIR AKSAK SEMAİ denir. İki değişik Türk Akseğinin birleşmesinden meydana gelmiştir.

Aksak Semai Darb Usûlü

1. Darb : (Dü-Üm) / [2 Zamanlı ve Kuvvetli]
2. Darb : (Te) / [1 Zamanlı ve Zayıf]
3. Darb : (Ka-A) / [2 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
4. Darb : (Dü-Üm) / [2 Zamanlı ve Kuvvetli]
5. Darb : (Te-Ek) / [2 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
6. Darb : (Tek) / [1 Zamanlı ve Zayıf]

Yürük Semai Usûlü

*) Altı zamanlıdır.

*) 3 tane 2 zamanın veya iki tane 3 zamanın, başka deyimle, üç Nim Sofyân veya iki semânin birbirine eklenmesinden meydana gelmiştir (2+2+2=6 veya 3+3=6).

*) 6/8'lik birinci, 6/4'lük ikinci, 6/2'lik üçüncü mertebeleri kullanılmıştır. 6/8'lik mertebeye Yürük Semâi, 6/4'lük mertebeye Sengin Semâi, 6/2'lik mertebeye Ağır Sengin Semâi demek doğru olur. Fakat bu bizde karıştırılmış ve 6/8 ve 6/4'lük mertebeler çok kere birbirinin adını almıştır.

*) 6/8'lik ve 6/4'lük fasulların Yürük Semailerinin mecburi usûlüdür. Yürük Semâi formasında her zaman kullanılmıştır. Zaten Ağır Semâiler ya 10/8'lik, 10/4'lük veya 6/4'lük, 6/2'lik mertebesini, yani Ağır Sengin Semâi usulünü kullanmak en doğru olmalıdır. Fakat yukarıda söylendiği gibi bu, bizde karıştırılmıştır.

*) Klâsik müsikimizin en hareketli beste şekillerinden biridir. Bu türün de sözleri dört mısra, yani murabba'dır. Ritm şekli olarak yürük semâi usulünün 6/4 ile 6/8 mertebeleri kullanılır. Çok kullanılmış ve çok beste yapılmış bir formdur. Değişik türleri bulunmakla birlikte en çok şu şekli görülür: Dört mısra ikişer mısralı iki bende ya da hanelere ayrılmıştır. Her mısradan sonra terennûm devreleri gelir. Bu sebeple birinci, ikinci, dördüncü mısraların bestesi ayırdır. Üçüncü mısra miyanı teşkil eder. Bestesi diğer mısralardan farklıdır; makam geçkileri bu bölümde yapılır. Yürük semailerde usûl geçkileri yapılmaz.

Yürük Semâi Darb Usûlü

[6 / 8] 'lük Yürük Semâi Mertebesi

1. Darb : (Düm) / [1/2 Zamanlı ve Kuvvetli]
2. Darb : (Tek) / [1/2 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]
3. Darb : (Tek) / [1/2 Zamanlı ve Zayıf]
4. Darb : (Düm) / [1/2 Zamanlı ve Zayıf]
5. Darb : (Te-Ek) / [1 Zamanlı ve Yarı Kuvvetli]

Kaynak :

1) ' Türk Musikisinde Usuller ve Kudüm ', M. Hurşit UNGAY

2) ' Türk Müsikisi Nazariyatı ve Usûlleri-Kudüm Velveleri ' İsmail Hakkı ÖZKAN [1941- 2010]